

Het Succes van Texel

Van narratief handelingsperspectief naar politiek manifest

Nu, bijna anderhalf jaar later, kunnen George Brugmans (algemeen directeur IABR), Eric Hercules (wethouder Texel) en Dirk Sijmons (landschapsarchitect, curator IABR-2014) vaststellen dat het IABR-Atelier Planet Texel een groot succes is geworden. Niet alleen heeft het concrete resultaten opgeleverd, deze worden ook breed gedragen en (daarom) op allerlei manieren in de praktijk gebracht. Toch had geen van drie destijds een idee wat het project precies zou opleveren.

“Een IABR-Atelier is een vrije culturele ruimte waarin ontwerpend onderzoek wordt ingezet om bestaande opgaven helemaal opnieuw te doordenken en zo tot innovatieve oplossingen te komen. De uitkomst is per definitie ongewis. Het vereist bestuurlijke moed om zo’n traject aan te gaan, en ontwerpers die de diepte in kunnen”, aldus Brugmans.

Ter gelegenheid van de Master Class komen de drie hoofdrolspelers bijeen om gezamenlijk terug te blikken en lessen te destilleren.

Indira van 't Klooster (Architectuur Lokaal)

Waar begon het succes van Texel eigenlijk?

Dirk Sijmons is stellig. “Ik heb in 2008 het boek *Greetings from Europe* gemaakt, een boek over toerisme in Europa. Het thema van IABR-2014 was “Urban by Nature”. Ik kwam regelmatig op Texel. Het was niet bewust gepland, maar na een gesprek met Eric Hercules die ik min of meer toevallig tegenkwam, viel alles op zijn plaats.”

George Brugmans was niet meteen overtuigd. “IABR richt zich op de stad, de relatie met Texel was me in eerste instantie niet helemaal helder. Een eiland is geen stad. Maar toen Dirk Texel omschreef als het balkon van Amsterdam in de Waddenzee, viel het op zijn plaats in de context van ons “Urban by Nature” verhaal.”

Eric Hercules herinnert het zich precies. “We zaten met de herinrichting van centrum Den Burg en ik dacht dat het misschien te behandelen was als een soort landschapje. Daarom heb ik Dirk benaderd en Dirk kwam met het plan om heel Texel te onderzoeken. *Planet Texel* bedacht ik als een metafoor, om meer afstand te kunnen nemen, maar ook om het eilandkarakter van Texel te benadrukken. We hadden allerlei ambities, maar ik wist ook: we kunnen dit niet helemaal zelf.”

Wat kon je niet zelf?

Hercules: “We zijn maar een kleine gemeente, met een grote ambitie, maar weinig mankracht. Een project als dit kan niet binnen gewone “mensenuren” worden bedacht. Uitvoeren al helemaal niet, dus je moet een slimme manier vinden om speerpunten te formuleren. Dat begon al met de financiering. Uit tien nota’s over gerelateerde thema’s zoals ruimtelijke ontwikkeling, economie en toerisme, maar ook afval en energie, hebben we het budget bij elkaar gehaald. Dat werd de bijdrage aan het IABR. Daarmee was het geld geregeld, maar dat was feitelijk het minst ingewikkelde aspect. Veel belangrijker was het verbinden van alle mensen die je zou willen betrekken bij dit avontuur. Er was al een geïnteresseerde gemeenschap vanuit de landbouw, de visserij en de wetenschap (NIOZ). Bewoners en ondernemers wilden graag meepraten. Dan is er een begin.”

Wat was eigenlijk het probleem op Texel?

Hercules: “We hadden niet echt een urgent probleem, maar voor een kleine gemeente veel ambities.”

Brugmans: “Maar jullie hadden wel ambities die botsten: economie versus ruimtelijke kwaliteit.”

Sijmons: “Duurzaamheid versus toeristisch product. Windmolens versus landschap. Een van de drijvende krachten was dat ook ondernemers voelden dat er iets moest gebeuren, dat het gevaar bestond dat het toeristisch product Texel slechts begon te worden, omdat werd ingeteerd op de kwaliteit van het landschap.”

Welke rol kunnen ontwerpers daarbij spelen?

Brugmans: "De kracht van de ontwerper is verbeelden, verhalen vertellen, reconfigureren, mensen op een lijn krijgen. Een IABR-Atelier werkt wanneer de culturele ruimte denkvrijheid schept voor alle betrokkenen en een inspirerende alliantie rond een opgave ontstaat."

Hercules: "Ik zelf was heel gelukkig met de combinaties van de bureaus. Dirk deed de grote lijnen, FARO en LA4Sale de invulling. Ze zijn heel verschillend. Pepijn Godefroy (LA4sale) zoekt de bouwopgave achter de landschappelijke opgave en durft de moeilijke vragen te stellen. Dingen in twijfel te trekken. Jurgen van der Ploeg (FARO) is fantastisch met mensen en het achterhalen van hun ideeën, smaak en behoeften. LA4sale had trouwens het beeldkwaliteitplan voor Texel gemaakt en kende het eiland dus al goed."

Er was geen sprake van een 'gewone' ontwerp opdracht voor een gebouw met een heldere taakstelling en een opdrachtgever die precies weet wat hij nodig heeft.

Brugmans: "Maar er lag wel een economische, ecologische en maatschappelijke opgave, en juist daar kan ontwerpend onderzoek op ingezet worden. De IABR-methode is misschien moeilijk te omschrijven, maar werkt wel, dat is eerder en elders voldoende gebleken. Het is vrij, maar nooit vrijblijvend, concrete output is een voorwaarde."

Het is lastig om even snel uit te leggen aan niet-ontwerpers wat een atelier precies doet, of een biennale, of wat ontwerpend onderzoek is. Dat merkte Hercules ook al snel. "Jullie spreken die ontwerptaal, maar voor mij was dat nieuw. Daar snappen de meeste mensen geen bal van. We wisten natuurlijk ook zelf nog niet waar we aan begonnen. Mensen willen graag zekerheid, maar dat heb je in zo'n proces niet. Onzekerheid is zelfs een belangrijke ontwerpfactor."

Brugmans: "En dan gebruiken we ook nog graag woorden als *culturele ruimte* en *sabbatical detour...*"

Hercules: "Om al dat *academisch geleuter* te kunnen bespreken met burgers moet een verhaal worden verteld, waarin iedereen zich herkent, zodat de plannen kunnen landen en worden ingebed in een groter geheel."

Gemeenten komen nu naar Texel om iets te leren. Wat hen bindt, zijn vragen omtrent identiteit, proces, draagvlak - ook al zijn, net als op Texel, de beleidsnota's en de geformuleerde ambities keurig op orde. Wat gaat er tijdens de Master Class gebeuren?

Brugmans: "Ontwerpers kunnen vragen en wensen van gemeenten opnieuw vormgeven en verbeelden, zodat de opgave beter begrepen wordt. Wat is er nou eigenlijk aan de hand? Wat wil je echt? En wat kun je dan hoe doen?"

Sijmons: "Een ontwerpproces gaat in stappen. Mensen van buiten, beeldkwaliteitplannen – het zijn allemaal bouwstenen in het te (her)ontdekken verhaal."

Hercules: "Als het beeld niet klopt met de werkelijkheid, heb je niets aan beleidsnota's. De kracht van ontwerpers is om de link tussen beleid en de werkelijkheid te leggen, dat zullen we ook zien in de Master Class."

Wanneer wisten jullie dat *Planet Texel* een succes zou worden?

Hercules lacht: "Vanaf het moment dat Dirk en ik elkaar spraken. Ik heb er vanaf het begin in geloofd." Dan serieus: "Maar of het politiek lukt, is een ander verhaal. Dat de burgers van Texel er ook in geloofden, bleek pas na een jaar tijdens de bioscoopsessie."

Sijmons: "Dat was het moment waarop we wisten dat hier iets bijzonders aan het gebeuren was – dat stomende debat in de bioscoop. Er waren felle debatten, maar aan het eind van de avond was een gemeenschappelijk doel ontstaan, en een enorm enthousiasme. Iedereen begreep wat de kansen waren en wilde ook dat het zou lukken. De heldere boodschap aan de wethouder was: "Eric, je zorgt toch wel dat deze plannen doorgaan?!" Toen wist ik: dit gaat goed komen."

Brugmans: "Een tweede moment was de Texel Dag op de biennale in Rotterdam. Drie bussen vol met mensen uit Texel. Kopstukken van landelijke organisaties en politiek op de eerste rij die zich committeerden op het podium: *Planet Texel* was van iedereen geworden. Texel stond op een internationaal podium."

Op dat moment waren er de Texelse principes en de vergezichten. Hoe bewijst het zich nu in de praktijk?

Hercules: "De gemeenteraad heeft de principes vastgesteld en inmiddels is er structureel budget om duurzaamheid en het dorp De Koog aan te pakken. Het commitment is unaniem en volledig."

Sijmons: "De Texelse Principes zijn als gedachte niet nieuw. Ze komen voort uit de Almeerse Principes, die weer zijn geïnspireerd op de *Hamburg Principles*, die weer cypaste zijn van McDonough en Braungart's *Cradle to Cradle*. Op Texel hebben we er wel een eigen draai aan gegeven. De principes hebben niet alleen betrekking op de ruimtelijke factoren, maar ook op de sociale. Ze bieden een handelingsperspectief, een bewegingsrichting. Ze geven aan wat we willen (niet wat moet) in woorden die bij het eiland horen, zoals *Blijf jatten, pionieren en innoveren*."

Brugmans richt zich tot Hercules: "Eric, hebben de principes eigenlijk geleid tot versoepeling van de bestaande regelgeving of verandert het jullie dialoog met Den Haag of Rijkswaterstaat?"

Hercules: "De principes werken als wonderolie, en er is ontzag en respect voor het feit dat we als eiland met visie te durven denken over de toekomst. Andere overheden (Staatsbosbeheer, Waddenfonds, provincie, Natuurmonumenten) zijn erg gecharmeerd van het proces op Texel. De andere Waddeneilanden spiegelen zich aan de principes, en de marketingafdeling van Staatsbosbeheer kan er mee uit de voeten. Ook intern verandert het de dialoog. De afdeling Beleid heeft de principes in het hart gesloten, bij de afdeling Vergunningen moet het nog beter landen. In de nota over recreatie en toerisme worden ze verwerkt en de principes zijn een leidraad voor alle beleidsafwegingen."

En nu is Dirk Sijmons benoemd tot Texel's Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit met name gericht op de resultaten van *Planet Texel*. Wat wordt zijn taak?

Sijmons: "Ik wil graag in het proces helpen, niet zeggen hoe iets moet. Op hoofdlijnen. Beleidslijnen leggen naast de bewegingsrichting die we hebben ingezet. De vorm moeten we nog vinden. Ik wil de mensen op inhoud overtuigen."

Hercules: "Dirk kan gevraagd en ongevraagd, onafhankelijk advies geven. Eilanders zijn nogal eigennuttig, maar ze zijn niet doof voor goede ideeën. We beseffen dat het eiland nooit af is en dat je moet blijven nadenken over je toekomst. Dirk heeft de kunde om dat denken op gang te houden."

Waar zie je concreet wat zich op Texel heeft afgespeeld?

Sijmons: "Er zijn nieuwe allianties en een ander debat."

Hercules: "Plannen voor de dijkversterking Oudeschild zijn inmiddels ingeruild voor een coupure, we verlenen tijdelijke vergunningen in plaats van permanente en er wordt gericht geïnvesteerd in de openbare ruimte." Sijmons: "TESO verfraait nu het haventerrein, zodat de aankomst op Texel beter past bij de ambities die in de principes zijn verwoord."

Brugmans: "Wat ik zie is een andere vraag, een wethouder met een verhaal, een ander debat in de gemeenteraad. Er zijn allerlei allianties gesloten, in gesprekken en overleggen klinkt overal het nieuwe verhaal."

Sijmons: "De principes percoleren door de samenleving."

Wat kunnen andere gemeenten hier nu van leren?

Brugmans: "Dat ontwerpers een handelingsperspectief kunnen bieden voor ruimtelijke en sociale vraagstukken. Dat het bestuur er is om mensen te inspireren. En dat je met de optelsom van die twee de toekomst in kan."

Hercules: "*Planet Texel* was een belangrijke reden om een tweede termijn te ambiëren. Met de uitkomsten en principes wil ik graag verder op het eiland. Ook van andere kant was de vraag: jij hebt de *Planet* en de principes in het leven geroepen, zorg er nog een tijdje voor? Zo is *Planet Texel* niet alleen een logisch verhaal, maar ook een inspirerend politiek manifest geworden."